

ОБ'ЄКТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНОЮ СИСТЕМОЮ

Анотація. Визначено об'єктивні передумови трансформації глобального управління міжнародною системою в контексті консолідації міжнародного порядку. Якісні зміни у формуванні нового міжнародного порядку і політичній структурі світу зумовлені впливом багатьох факторів і тенденцій. Глобальне управління в міжнародних відносинах є колективним процесом, в якому беруть участь уряди, міжурядові та неурядові організації, транснаціональні корпорації й інші учасники міжнародної системи. Глобальне управління є комплексом механізмів, процесів, відносин та інститутів, за допомогою яких учасники міжнародних відносин визначають свої інтереси, відстоюють власні права та виконують обов'язки. Елементи глобального управління виявляються під час вирішення таких глобальних проблем, як екологічні та пов'язані з соціально-економічною та політичною нерівністю в межах міжнародної системи. Глобальне управління ґрунтується на неієрархічних нормативних інститутах. Сьогодні існує необхідність у таких інститутах, які регулювали б взаємодію між державами й недержавними акторами на міжнародному рівні.

Ключові слова: міжнародний порядок, глобальне управління, трансформація, міжнародна система, учасники міжнародних відносин, глобалізація, міжнародні організації.

Abstract. The objective preconditions for the transformation of global management of the international system in the context of the consolidation of the

¹ Доктор політичних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»

international order are determined. Qualitative changes in the formation of a new international order and the political structure of the world are stipulated for the influence of many factors and trends. Global governance in international relations is a collective process involving governments, intergovernmental and non-governmental organizations, transnational corporations and other actors of the international system. Global governance is a set of mechanisms, processes, relationships and institutions, through which the participants in international relations determine their interests, defend their rights and perform their duties. The elements of global governance are manifested in solving global problems such as environmental and socio-economic and political inequalities within the international system. Global governance is based on non-hierarchical normative institutions. Today, there is a need for such institutions that would regulate the interaction between states and non-state actors at the international level.

Key words: *international order, global governance, transformation, international system, participants of international relations, globalization, international organizations.*

Аннотация. *Определены объективные предпосылки трансформации глобального управления международной системой в контексте консолидации международного порядка. Качественные изменения в формировании нового международного порядка и политической структуре мира обусловлены влиянием многих факторов и тенденций. Глобальное управление в международных отношениях является коллективным процессом, в котором участвуют правительства, межправительственные и неправительственные организации, транснациональные корпорации и другие участники международной системы. Глобальное управление представляет собой комплекс механизмов, процессов, отношений и институтов, с помощью которых участники международных отношений определяют свои интересы, отстаивают свои права и выполняют обязанности. Элементы глобального управления оказываются при решении таких глобальных*

проблем, как экологические и связанные с социально-экономической и политической неравенством в рамках международной системы. Глобальное управление основывается на неиерархических нормативных институтах. Сегодня существует необходимость в таких институтах, регулирующих взаимодействие между государствами и негосударственными актерами на международном уровне.

Ключевые слова: *международный порядок, глобальное управление, трансформация, международная система, участники международных отношений, глобализация, международные организации.*

Постановка проблеми. На сьогодні виокремлюється кілька можливих концептуальних позицій стосовно сутності глобального управління: концепція світового уряду, що бере свій початок з античних часів і фактично являє собою збільшену модель національної держави; трансформація нинішньої структури ООН шляхом поступового підвищення рівня легітимності та ефективності Ради Безпеки ООН або перетворення Ради Безпеки на світовий уряд, а Генеральної Асамблеї – на світовий парламент; політичне управління глобальним розвитком, наддержавою або групою великих держав, таких, як «Група семи»; корпоративне глобальне управління, що означатиме спільне управління глобальними процесами держав і ТНК, МНУО та інших акторів; управління системою міжнародних відносин та її еволюцією на чолі з державою-глобалізатором – США або іншою державою-лідером; управління міжнародною системою в умовах багатополлярності, що передбачає участь в управлінні не тільки держав і міждержавних утворень, а й інших акторів; реформування ООН із залученням недержавних акторів до спільної діяльності з державами та МНУО для вирішення актуальних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів глобального управління в контексті консолідації міжнародного порядку присвячена низка наукових публікацій, як вітчизняних так і західних

фахівців. В Україні важливе місце посідають розробки з загального комплексу проблем глобального управління. Серед українських дослідників на особливу увагу заслуговують праці О. Зернецької, О. Коппель, М. Мальського, Є. Макаренко, О. Пархомчук, І. Погорської, Ю. Скорохода, С. Шергіна, В. Хоніна Н. Яковенко та інших. Значну роль у розробці проблем глобального управління, трансформації, адаптації, формування нового міжнародного порядку відіграли такі зарубіжні вчені, як Дж. Айкенбері, Г. Алмонд, Д. Аптер, Р. Арон, Д. Бел, З. Бжезинський, С. Блек, Р. Інглхарт, Р. Кеохейн, Дж. Коєн, Р. Кокс, С. Краснер, Ф. Кратохвіл, Дж. Най, Дж. Раггі, Дж. Розенау, У. Томсон, Р. Хаас, О. Янг тощо. З-поміж російських дослідників, які проводили різні дослідження в контексті глобального управління, виділимо роботи таких вчених, як Е. Баталов, А. Богатуров, В. Іноземцев, А. Кокошин, А. Картунов, В. Кременюк, М. Кудряшова, М. Лебедева, В. Лукін, А. Панарін, А. Циганков, В. Сергєєв, Л. Сморгунов, А. Торкунов, А. Урсул, А. Уткін тощо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Більшість сучасних проблем міжнародної системи набувають глобального характеру. Забезпечити гідний рівень розвитку економіки, безпеки, захисту прав людини у сучасних умовах жодна країна самотійно, без взаємодії з міжнародними інституціями не може. Консолідації міжнародного порядку вимагає зростання кількості суб'єктів міжнародної системи, що взаємодіють на глобальному рівні – міжурядові організації, міжнародні фінансові інститути, військово-політичні організації та блоки, міжнародні неурядові організації та транснаціональні соціальні рухи, глобальні медіа, транснаціональні корпорації тощо. На цьому тлі констатується перехід від управління в інтересах держав-націй до управління для забезпечення консолідації міжнародного порядку. Паралельно цьому процесу з'являється конкуренція між державними бюрократичними механізмами і транснаціональними акторами. Тож прагнення зберегти унікальні традиції, соціокультурні та етноконфесійні особливості народів, а також державний

суверенітет народжується як природна реакція національної держави на глобальну уніфікацію, «прозорість» державних кордонів і заміну національно орієнтованої моделі соціально-економічного розвитку на глобалістичну ідеологію

Формулювання цілей статті. Основною ціллю є з'ясування сутності і потенційних можливостей глобального управління у консолідації міжнародного порядку.

Основні результати дослідження. Більшість звичайних проблем поступово набуває глобального характеру. Забезпечити гідний рівень розвитку економіки, безпеки, захисту прав у сучасних умовах жодна країна самотійно, без включення в глобальний контекст, не здатна. Наслідком цього є збільшення кількості учасників міжнародних відносин та інституцій, що діють на глобальному рівні – міжурядові організації (ООН, Рада Європи, ОБСЄ та ін.), міжнародні фінансові інститути (СОТ, Світовий банк тощо), військово-політичні організації та блоки (НАТО, ОДКБ та ін.), приватні армії та військові компанії, міжнародні неурядові організації («Міжнародна амністія», «Грінпіс», «Червоний Хрест» та ін.) і транснаціональні соціальні рухи («Захопи Уолл-Стріт», антивоєнні рухи тощо), глобальні медіа («Сі-Ен-Ен», «Бі-бі-сі», «Гугл» тощо), транснаціональні корпорації («Вім-біль-дан», «Нестле» та ін.). Структурувати це різноманіття можна таким чином: держави та міждержавні утворення, бізнес і майданчики узгодження інтересів бізнесу, військові блоки, ВПК, терористичні організації та глобальні мережі терористичних організацій, релігійні організації та центри, медійні, інформаційні організації, компанії з виробництва програмного забезпечення, провайдери Інтернет-зв'язку, соціальні мережі, громадянські рухи, аналітичні спільноти [1, с. 260].

Характерна риса поточного історичного розвитку полягає в переході від управління в інтересах держав-націй до управління в інтересах глобальних мережевих структур. Звідси «розвиток принципово нових форм таємної зовнішньої політики, що істотно відрізняється від таємної політики

минулого. Суб'єктами у даному випадку виступають інтегровані кластери ТНК, спецслужб, фінансових, релігійних, інформаційних та академічних структур різних країн». Водночас правомірно говорити про наявність постійного антагонізму та протиборства між національною бюрократією держав і глобальним керуючим класом [2].

Наразі констатуємо, що значну роль в осмисленні розвитку соціально-політичних процесів відіграють американська Рада з міжнародних відносин (*The Council on Foreign Relations (CFR)*) і британський Королівський інститут міжнародних відносин (*Royal Institute for International Affairs (RIIA)*). До кінця Другої світової війни ці аналітичні структури перетворилися на надійну опору державних органів і часто заміщали їх функції. Наприклад, через CFR, яка у період між двома світовими війнами розширилася з 300 до 663 співробітників, діяв впливовий лобіст і ідеолог панєвропейського руху Річард Куденхов-Калергі, який закликав американців створити в Європі федеративний устрій відразу ж після встановлення миру. У 1946 р. його зусилля увінчалися успіхом, і CFR включила проект єдиної Європи в список рекомендацій Державному Департаменту.

Урядові структури та міжурядові організації поки не здатні охопити увагою та одночасно збалансовано регламентувати дії всіх наявних у світі акторів, їх мереж і коаліцій. Наслідки їх дій багато в чому мають не тільки транскордонний, а й глобальний характер. На Всесвітньому саміті з проблем навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992) громадянське суспільство, насамперед в особі неурядових організацій, підключилося до вирішення проблем збереження навколишнього середовища. З цього часу зародилася глобальна система сталого розвитку (узгодження економічного, соціального та екологічного розвитку). Ці зусилля в кінцевому підсумку призвели до прийняття під егідою ООН Декларації тисячоліття (2000 р.). У цьому документі, як і в рішеннях Всесвітнього саміту ООН зі сталого розвитку в Йоганнесбурзі (ПАР, 2002 р.) були визнані, по-перше, множинність учасників глобалізації та, по-друге, необхідність створення

системи управління цим процесом за участю громадянського суспільства та приватного сектора. Зазначені рішення ознаменували поворотний момент у процесі консолідації країн і народів у справі глобального управління [3].

Наразі необхідно зазначити, що у політичному лексиконі поняття «управління» не є новим. І в минулому, і сьогодні воно характеризує як відносини між суверенними державами всередині ООН, так і внутрішню політичну практику низки демократично орієнтованих країн. Останні враховують і використовують у своїй внутрішній політиці рекомендації та думки неурядових учасників міжнародної системи – ділових, наукових, природоохоронних та інших об'єднань і організацій [4, с. 24].

На сучасному етапі міжнародних відносин адміністратор Програми ООН з розвитку пов'язує розуміння концепції управління з «зародженням нової, менш формальної структури глобального управління, в якій уряди, партнери по громадянському суспільству та приватний сектор формують, незважаючи на географічні межі, функціональні коаліції, орієнтують громадську політику на досягнення цілей глобального громадянського суспільства» [5, с. 5]. Розвиваючи це визначення, ООН трактує глобальне управління як комплекс механізмів, процесів, відносин та інститутів, за допомогою яких громадяни та об'єднання визначають свої інтереси, здійснюють свої права та обов'язки, а також посередничають за їх згодою [4].

Важливими, на думку автора, є аргументи, які зосереджують увагу на виході світової спільноти на рівень глобального управління, незважаючи на відсутність світового уряду. У публікаціях цього напрямку фігурує поняття «м'яка наддержаність». Крізь її призму глобальне управління за участю держав, світового громадянського суспільства та бізнесу трактується як основний потенційний інструмент управління глобалізацією. Передбачається, що він дозволить знімати та запобігати конфліктам між державою та світовою спільнотою через вплив останньої на ті держави, чії дії суперечать його стратегічним інтересам у питаннях стабілізації клімату,

нерозповсюдження ядерної зброї та боротьби з міжнародним тероризмом. Множинність сторін-учасниць глобального управління, їх взаємозалежність і транскордонність зв'язків здатні істотно полегшити узгодження інтересів конкретної держави, світової спільноти та бізнесу [4].

Система глобального управління може стати ефективним інструментом врегулювання глобальних проблем, оскільки їх вирішення – загальна мета для переважної більшості країн і народів. У переліку таких домінують питання збереження життя на Землі та людини як виду, а також можливості розвитку для майбутніх поколінь. До нього також включені: розподіл між суб'єктами світової спільноти прав на використання екологічного потенціалу планети як загального надбання людства, запобігання глобальній ядерній катастрофі, викорінення бідності та скорочення розриву між Північчю та Півднем, перетворення глобалізації на позитивний фактор розвитку всіх народів і надання їй справедливого характеру [6].

Не менш цікавою групою підходів є й та, що акцентує увагу на виході світової спільноти на рівень міжнародного управління. Для цієї групи аргументів важливі вказівки на зміцнення позицій суверенних держав як найважливіших акторів міжнародної системи, що сприяють виконанню її рішень у відносинах з національними гравцями. Співпрацюючи з громадянським суспільством, держава вдосконалює власну систему управління і знаходить важливе джерело інформації для прийняття рішень з питань власного розвитку. Діючи через національні структури громадянського суспільства, держава отримує додатковий канал впливу на систему глобального управління. Одночасно держава набуває можливості відстоювати в ній свої позиції з ключових питань, включаючи зміцнення суверенних прав у справі використання позадержавних просторів і ресурсів. Світова спільнота, зацікавлена в ефективності участі держав у системі управління, буде змушена надавати допомогу слаборозвиненим державам, враховуючи загрозу для суверенітету останніх з боку зарубіжних неурядових акторів, пов'язаних з транскордонними потоками людей, товарів, послуг,

ресурсів і фінансів, а також з розвитком світової торгівлі та діяльністю транснаціональних корпорацій [4].

Одну з класичних інтерпретацій глобального управління в 1990-х рр. запропонував патріарх американської політологічної думки Дж. Розенау. Під глобальним управлінням він розумів неінституціоналізований, неієрархічний стан глобальних владних відносин, що ґрунтується не на примусі, а на консенсусі. В його теорії англомовні терміни *governance* (управління) і *government* (уряд) виявляються радикально протиставлені [7, с. 287-301].

З точки зору Комісії ООН з глобального управління, яка була створена для обговорення того, як можна спільними зусиллями вирішити такі глобальні проблеми, як екологія, боротьба з бідністю та хворобами, глобалізація породжує хаос, який потребує врівноважування порядком (управлінням). Глобальне управління в цьому контексті є протидією глобалізації, тому людство має розробити механізми підпорядкування стихійних процесів природи, економіки, війни заради майбутніх поколінь [8, с. 4].

Багато вчених, зокрема американський дослідник Х. Оверб'їк, вважають, що глобальне управління є не протидією глобалізації, а її ідеологічним оформленням. Метою створення такої ідеології є невизнання негативних наслідків розвитку неоліберальної економіки в глобальному масштабі. За словами Х. Оверб'їка, «поняття глобального управління таким чином спіткала та ж доля, що й інших споконвічно прогресивних нормативних понять ...: воно було перехоплене соціальними силами, які звільнили його від анти-гегемоністського змісту і визначили його таким чином, що поняття, по суті, підтримувало подальшу консолідацію всесвітнього диктату капіталу» [9].

Сьогодні, крім міжнародних режимів, транснаціональних спільнот, систем колективної безпеки та інших механізмів, в якості основного способу впорядкування сучасної світової системи багатьма дослідниками і практичними політиками виділяється єдина глобальна керівна структура.

Основні актори світової політики під керівництвом США вже сформували свої принципи глобального управління, які включають як правила гри у всесвітньому масштабі, так і механізми, міждержавні або наддержавні організації, які приймають рішення про встановлення цих правил гри. У сучасних міжнародних відносинах такі впливові організації, як ООН, НАТО, ЄС посідають цілком визначене місце, забезпечуючи надійність захисту і безпеку в загальнопланетарному та регіональному масштабі, з урахуванням різних нових викликів і загроз, включаючи міжнародний тероризм. Механізми глобального управління виникають за допомогою кількох каналів: через спонсорство держав, шляхом концентрації зусиль акторів, відмінних від держав, на транснаціональному та субнаціональному рівнях, у результаті спільних дій держав і недержавних учасників світової політики [10].

На переконання англійського вченого П. Діла, глобальне управління являє собою досить специфічну форму самореалізації людства. Воно покликане вирішити багато проблем, що безпосередньо пов'язані з результатами, досягнутими в складній життєдіяльності людей в «суспільстві глобального ризику» [11, с. 8-9].

В умовах глобалізації проблема «керуваності» світової системи та забезпечення безпеки найрізноманітніших її складових набуває особливого значення. Її вирішення покликане досягти таких цілей: забезпечити всі держави гарантіями проти зовнішньої агресії; кодифікація та вироблення засобів захисту прав національних меншин та етнічних груп всередині окремих держав; встановлення механізму вирішення регіональних конфліктів без будь-яких односторонніх дій великих держав; відмова великих держав від військової підтримки конфліктів між іншими націями й опозиційними партіями всередині тих націй; посилення одночасно і технічної та фінансової допомоги країнам, що розвиваються, з тим, щоб сприяти підвищенню соціальних та економічних умов життя населення; збереження глобального навколишнього середовища в якості основи істотного розвитку всіх [12].

Перспективи встановлення оптимальної моделі глобального управління міжнародними процесами в світі пов'язана з усвідомленням того, що архітектура глобального управління поліцентрична. Держава володіє ієрархічним і мажоритарним потенціалом пошуку рішень і регулювання проблем, водночас у міжнародній системі немає ніякої верховної інстанції, яку б можна було порівняти з національною державою. Політика ґрунтується тут на колективних процесах пошуку рішень і взаєморозуміння урядів країн-учасників – на системі «поділених суверенітетів». Важливим є й той факт, що глобальне управління здійснюється не тільки урядами. Для оформлення глобалізації необхідно мобілізувати потенціал приватних гравців, економіки, профспілок, неурядових організацій. Глобальне управління не може бути ані ефективним, ані законним без бачення підприємницьких структур і недержавних організацій майбутніх проблем, комплексної взаємозалежності в процесі дії, технологічної динаміки розвитку і різних шляхів їх подолання, а також без функцій визначення порядку денного, контролю, проведення моніторингу та роботи з громадськістю, властивих неурядовим організаціям. Уряди зберігають за собою монополію на закріплення та проведення певних політичних ліній, однак приватні актори відіграють все більш вагомую роль на етапах визначення проблеми, аналізу проблемних зв'язків і безпосереднього виконання [13, с. 5-8].

В дискусіях учених і в програмах політиків все частіше обґрунтовуються твердження про те, що закінчення ери біполярного протистояння означає відмову як від Ялтинсько-Потсдамського світового порядку, який закріпив сучасну систему кордонів у Європі і що сформував ООН, так і від Вестфальської системи світу, заснованої на приматі суверенних держав. У результаті, концепція «розчинення суверенітету», його ерозії згори і знизу набула досить значного поширення у світі, а приклад Європейського Союзу дозволив її прихильникам оперувати практичними аргументами. Втім низка великих держав світу (такі, як США, Китай, Індія, Росія) у своїй політичній практиці не збираються слідувати концепції

«розчинення суверенітету», тому європейський досвід треба переносити на глобальний рівень досить обережно [14].

Сучасний етап еволюції теорії та практики глобального управління, пов'язаний з подальшим розширенням мережі латентних глобально-управлінських структур, мабуть, покликаний відповісти на запитання про зміст несформованого світопорядку. Ж. Атталі, З. Бжезинський, Дж. Сорос, інші ідеологи глобалізму неодноразово вказували на необхідність заміни демократії пануванням еліти, формуванням наднаціональної влади шляхом згуртування та освіти елітарного клубу провідних держав. Розвиваючись у цьому руслі, управлінський вплив на політичні процеси нерідко розглядається в контексті протиставлення концептів ефективного управління та демократії. Саме цим, на думку автора, обумовлюються створення «Групи п'яти» (з її подальшим розширенням до G-7 і G-8), а також той факт, що не припиняються спроби реорганізації ООН або її заміни новою міжнародною організацією [15, с.12].

На сьогодні констатуємо, що ані біполярна, ані однополярна системи глобального управління не змогли гідно відповісти на світові виклики свого часу. Їм на зміну приходить нова система – багатопольярного, багатостороннього регулювання світу зі збереженням багатьох елементів попередніх систем, включаючи і РБ ООН, і МВФ, і СОТ тощо. Але поки вичерпних відповідей на нові запитання глобального розвитку світове співтовариство не дало. Вважаємо, що підвищенню якості глобального управління відповідало б поглиблення конструктивної взаємодії між ООН і такими міжурядовими структурами, як «Група семи», «Група двадцяти», БРІКС, які прагнуть посилити своє значення в управлінні глобальною економікою, виступають за новий справедливий і збалансований міжнародний порядок. Для здійснення якісного глобального управління буде потрібна підготовка компетентних кадрів управлінців. Перед дипломатією зацікавлених держав - членів ООН постає відповідальне завдання проведення багатосторонніх переговорів для розробки ефективних засобів глобального

управління, а це своєю чергою потребує вдосконалення застосування зовнішньополітичного інструментарію [1, с. 282].

З низки проблем, що ускладнюють вивчення глобального управління, дві варто виділити особливо. Перша – це розпливчастість межі між міжнародним співробітництвом суверенних держав і самостійною, вже наднаціональною роллю міжнародних організацій. Трансформація ЄС, тенденції розвитку ООН підтверджують, що зрозуміти, з якого моменту слід вести мову про глобальне (або регіональне) управління в чистому вигляді, дуже важко. Інша проблема – популярність «теорії змов», яка завжди присутня в аналізі такої теми, як глобальне управління. Спокуса списати всі труднощі сучасного життя на діяльність «світової закуліси» в найрізноманітніших її формах (будь то масонство, Тристороння комісія, Сіонська община, «нові права» або мережа спецслужб) є досить сильною, а це створює небезпеку привнести у дослідження велику частку ідеалізованості [16, с. 37]. Оптимістичною версією майбутнього об'єднання людства виступає ідея глобального співробітництва. Вона припускає, що рішення глобальних проблем буде досягатися не шляхом нав'язування волі сильнішого у світовому співтоваристві, а через діалог усіх учасників міжнародних відносин. Багато вчених ототожнюють поняття «глобальна влада» і «глобальне управління». Інші дослідники наполягають на застосуванні поняття «глобальне регулювання» [17, с. 15].

Отже, одночасне зростання кількості глобальних акторів є головним обмежувачем управління світовим простором, оскільки за таких умов формується безліч центрів впливу в міжнародній системі, відбувається постійний перетин активності різних фінансових, економічних, політичних та інших центрів рішень, що є свідченням розпилення та деконцентрації глобального управління, невисоким є і рівень легалізації співпраці у транскордонному просторі. Констатується, що для вирішення будь-якого серйозного для світових акторів питання вони вважають за краще використовувати технології влади, а не управління. Регіональні міжурядові

інститути є механізмом співробітництва країн-членів у різних сферах суспільного життя, прямо або побічно вони підтримують політичну глобалізацію, сприяють формуванню більш ефективного глобального управління.

Висновки. Відтак, на сьогодні у діяльності міжнародних організацій з вирішення глобальних проблем слід виділити два аспекти, які можуть розглядатися як попередники елементів можливого глобального управління в майбутньому. Це формування глобальної громадської думки щодо нагальних планетарних проблем і просування концепцій щодо вирішення цих проблем на глобальному рівні, в руслі яких поступово починають слідувати і суверенні держави. Механізм «запуску» пропозицій міжнародних організацій для їх реального здійснення у цьому зв'язку представляється принципово важливим. Так, було зазначено, що щороку до Доповіді ПРООН про розвиток людини вносяться рекомендації щодо національної та міжнародної політики. Ці пропозиції іноді підтримували ідеї інших дослідників, а іноді привносили нові підходи і заслуговували як на критику, так і на високу оцінку. Втім найважливішим є те, що вони допомагали починати політичні обговорення, які вели до розширення наявних можливостей. Відносно неурядових організацій (НУО), то вони висувають вимоги і чинять тиск, лобіюють або розробляють альтернативні рекомендації, імітуючи таким чином опозиційні політичні партії в національних спільнотах. Деякі з них здійснюють критично-контрольні функції: аудит і медіа. Велику кількість цих організацій в їх сукупності часто називають тепер глобальним громадянським суспільством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фесенко М. В. Консолідація суб'єктів світ-системи у розбудові нового міжнародного порядку / М. В. Фесенко. – К. : Центр вільної преси, 2015. – 527 с.

2. Фесенко М. В. Вплив глобальної інформаційно-комунікативної інфраструктури на формування нового міжнародного порядку [Електронний ресурс] / М. В. Фесенко. – Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». № 17 (2017) – Режим доступу до журналу: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/view/3326
3. Торкунов А. Российская модель демократии и современное глобальное управление / А. Торкунов // Международные процессы. – 2006. – Т. 4. – № 1. – С.21-29
4. Писарев В. Д. Океаническое управление и политика США / В. Д. Писарев // США. Канада : экономика, политика, культура. – 2002. – № 7. – С. 20-38.
5. Human Development Report [Електронний ресурс] / UNDP / Published by Oxford University Press. – 1999. – Режим доступу: hdr.undp.org/sites/default/files/reports/260/hdr_1999_en_nostats.pdf
6. Горшков В. Г. В повестке дня – стратегия выживания человечества / В. Г. Горшков, А. М. Макарьева, К. С. Лосев // Вестник Российской Академии наук. – 2006. – Т. 76, № 4.– С. 309-314.
7. Rosenau J. Toward an Ontology for Global Governance / J. Rosenau. Approaches to Global Governance Theory / M. Hewson, T. J. Singlair (eds.). – New York : State University of New York Press, 1999. – 297 p.
8. The Commission on Global Governance, Our Global Neighbourhood. – Oxford : Oxford University Press, 1995. – 432 p.
9. Глобальное управление : понятие, основные институты и субъекты // Материалы Международного молодежного научного форума «ЛОМОНОСОВ–2011» / Отв. ред. А. И. Андреев, А. В. Андриянов, Е. А. Антипов, М. В. Чистякова [Електронний ресурс] – М. : МАКС Пресс, 2011.
10. Пространство и время в мировой политике и международных отношениях : материалы 4 Конвента РАМИ. В 10 т. / под ред. А. Ю. Мельвиля ; Рос. ассоциация междунар. исследований. – М. : МГИМО-

Университет, 2007. / Т. 9 : Перспективы надгосударственного управления в глобальном и региональном масштабе / под ред. О. Н. Барабанова. – 88 с.

11. The Politics of Global Governance. International Organizations in an Interdependent World. Edited by Paul F. Diehl. London / Boulder : Lynne Rienner, 1997. – 421 p.

12. НАТО и Россия в Глобальном гражданском обществе, Монография. / Под общей ред. академика О. А. Колобова. – Москва / Новгород / Арзамас : АГПИ. 2005. – С. 5-6.

13. Барабанов О. Проблемы глобального управления : выбор аналитической парадигмы / О. Барабанов // Россия в глобальной политике. – Вестник международных организаций : образование, наука, новая экономика» №2 (24), 2009. – С. 5-13.

14. Антиглобализм и глобальное управление : Доклады, дискуссии, справочные материалы.– М. : МГИМО (У) МИД России, 2006. – 440 с.

15. Паленко В. Б. Институциональные аспекты глобального управления политическими процессами [Электронный ресурс] / В. Б. Павленко / Автореферат диссертации на соискание научной степени доктора политических наук : 23.00.02 [Место защиты : ГОУВПО «Российский государственный социальный университет»] – Москва, 2008. – 27 с.

16. Барабанов О. Н. Глобальное управление и глобальное сотрудничество // Глобализация: человеческое измерение / Отв. ред и авт. введ. М. М. Лебедева – М. : МГИМО (У) МИД России ; РОССПЭН, 2002. – С. 15-48.

17. Кустарев А. Кем и как управляется мир / Александр Кустарев // Pro et Contra. – 2007. – № 6. – С. 6-19.